

Людмила Охоцька

11 листопада Республіка Польща святкує річницю своєї незалежності.

Боротьба польського народу за волю, що розпочалася у 1795 році, після III розподілу країни, навіки закарбувалася у скрижалях світової історії. Для повернення незалежних кордонів Польщі, роздертої поміж Росією, Австрією і Прусією, не лише військові лідери організовували повстання, а й невтомно трудилися вчені, суспільні діячі, композитори, художники, архітектори, літератори, котрі зробили свій вагомий внесок у високий розвиток тогочасної польської науки, освіти і культури, підтримуючи національний рух, визвольні ідеї та патріотичний дух, освіченість не лише серед аристократії і шляхти, а й серед міщан, робітників, селян.

На епоху боротьби польського народу із поневолювачами припадає декілька літературних періодів: романтизм, позитивізм і Молода Польща. Романтизм (1822 – 1864) був інтелектуальною і літературною течією, яка відкидала раціоналізм на користь інтуїції і уяви, і яка мала надзвичайно великий вплив на подальший розвиток польської культури. Серед трьох найвідоміших польських поетів-романтиків, яких визнано пророками – наш земляк, кременчанин, геній зі світовим іменем – Юліуш Словацький.

15 лютого 1829 року поштові сани зупинилися у Кременеці, перед садибою Янушевських, щоб відвезти 19-річного юнака у Варшаву. Ця дводенна подорож для Словацького була подорожжю у його по-справжньому самостійне, позбавлене пильної материнської опіки, життя, у якому переплітаються становлення особистої незалежності із першими поетичними спробами боротьби за незалежність Польщі. Варшава – осередок бурхливого культурного життя Польського Королівства – зустріла Юліуша численними друкованими виданнями, з якими літературна еліта мала звичай знайомитися у кав'ярнях, що на той час у столиці відігравали роль літературних салонів. На Краківському Передмісті особливою увагою тішилися зустрічі в певних годинах за тзв. літературною кавою у кав'ярні пані Бжезіцької, де була абсолютно уся преса, що видавалася, а серед постійних бувальців – Фридерик Шопен. У тзв. «Дирці» («Dziurka»), кав'ярні молодих, що знаходилася в палаці Теппера на вулиці Медовій, поміж Северином Гошинським, Богданом Залеським, Антонієм Гурецьким велися розмови про Гете, Шиллера, Байрона і Вальтера Скотта. Натомість ті, що шанували класиків і більше, ніж літературою і поезією, цікавилися театром – збиралися “Pod Korciuszkim” („У Попелюшки”) – театральній кав'ярні, розташованій неподалік від будівлі Національного

театру. Столичні театри в 1829-1830 роках, відіграючи першорядну роль в житті міста, вражали різноманіттям репертуару і майстерною грою відомих на той час акторів. Варшава захоплювала і оперою, що звучала творами як свого національного композитора Курпінського, якого називали польським Россіні, так і самого Джоаккіно Россіні, Амадея Моцарта, Карла Вебера.

Звісно, така атмосфера столиці не могла не вплинути на молодого, дуже талановитого, Юліуша Словацького, котрий, ще задовго до приїзду у Варшаву у пошуках праці, зумів розгледіти покликання своєї поетичної душі. Не відчуваючи жодної насолоди від своєї новознайденної нудно-прозаїчної, зовсім неромантичної чиновницької посади, що асоціюється йому із зеленим столиком та переписуванням документів, та після знайомства із відомими літераторами столиці, (Бродзінським, Вітвицьким, Залеським та В. Красінським), ще зовсім невідомий Словацький зажагнув не просто «прозвучати», а зайняти гідне місце на польському Парнасі. Він вірив, що це неодмінно відбудеться, тому 154 сторінки невеликого зошита поета, обтягнутого червоним, позолоченим сап'яном, вже на протязі 1829 року зарясніли елегіями, мелодіями, сонетами, уривками різноманітних маленьких віршованих творів. (Цю збірку буде втрачено поетом, коли він, подорожуючи Німеччиною, просто загубить її в дорозі). Окрім того, у серпні того ж року Словацький, під впливом творів Адама Міцкевича, пише найслабшу зі свого юнацького доробку поему – «Гуго», а невдовзі потому, бо вже у вересні – драму «Міндове». Завершує цей плідний поетичний рік грудневий вірш під назвою «Пісня козацької дівчини».

У липні 1830 року з'являється поетична повість «Ян Білецький». Варшавські листопадові події однієї ночі 1830 року перевертають, чи, можливо, розширюють свідомість молодого романтика, дозволяючи йому виринути із захоплюючого світу поетичних фантазій та чітко зрозуміти свою суспільну позицію, свій стосунок до повстанців, національно-визвольного руху загалом. Бо якщо ще у вересні, відсвяткувавши своє повноліття, поет працює над трагедією «Марія Стюарт», пізніше над «Арабом», а вся його увага присвячена переписуванню вже існуючих творів із чернеток і готуванню їх до рецензування, то після листопадового повстання, що його розпочали такі ж молоді, гарячі та романтичні, вірячи, що одного тільки їх ентузіазму вистачить у боротьбі з царським гнітом, Словацький відчуває єдність із своїм народом та нагальну потребу оспівування його подолі, закликаючи водночас до загальнонаціональної боротьби за незалежність.

З поета, який навіть після швидкого підвищення по службі та пов'язаними із цим непередбачуваними формальностями – Словацькому як російському підданому необхідно було впродовж вісьми тижнів стати обивателем Польського Королівства – навіть не думає ними перейматися, спокійнісінько зайнявшись замість того працею над

новою поемою «Монах», Словацький перевтілюється у поета, який виконує, як сам вважав, свою національну службу для народу. Перший серед поетів, що складали пісні про листопадове повстання, Юліуш Словацький стає свого роду тогочасним поетом-блогером, який миттєво, бо вже через декілька днів після вибуху повстання у «Гімні (Богородице! Діво!)» - першому творі на патріотичну тему - описує емоції події та коментує повстанську реальність, навіязуючи до давнього патріотичного і релігійного символу, до пісні «Богородиці». Про величезну популярність «Гімну» серед поляків свідчить факт опублікування твору вже 4 грудня 1830 року вперше у «Сумлінному полякові» («Polak Sumienny»), трохи згодом у „Польському кур'єрі» («Kurier Polski»), «Люблінському кур'єрі» („

Kurier

Lubelski

»). Тоді теж публікується «Ода до свободи» («

Oda

do

wolno

ś

ci

»), а інші патріотичні твори Словацького, в яких аналізує причини поразки повстання та закликає маси до боротьби - серед них „Кулик» («

Kulik

») та „Пісня литовського легіону» („

Pie

śń

Legionu

Litewskiego

») – з'явилися друком у 1831 та пізніших роках. Сам поет, як і понад 10 тисяч поляків, що після придушення листопадового повстання царським урядом змушені були покинути Королівство, виїхав з Варшави 8 березня 1831 року.

Попереду його чекали роки вимушеної еміграції. Надзвичайно плідна поетична праця. Невимовна туга за Кременцем, Вільно, Варшавою.... І мрія про незалежність польського народу, яку проніс Словацький у своєму серці до кінця життя, адже, навіть не зважаючи на наступне перевтілення Словацького-патріота у Словацького-містика, поет, витрачаючи останні сили, відібрані у нього важкою недугою, майже перед самою смертю, вирушає до Великопольщі, щоб взяти участь у повстанні – своїй останній спробі боротьби за незалежність Польщі.